

Terrein met provinciaal belang binnen omgevingsplan AWZI in Vlaardingen

Opsteller: R.B Terluin, archeoloog gemeente Vlaardingen

Controle: T. de Ridder, archeoloog gemeente Katwijk

Inleiding

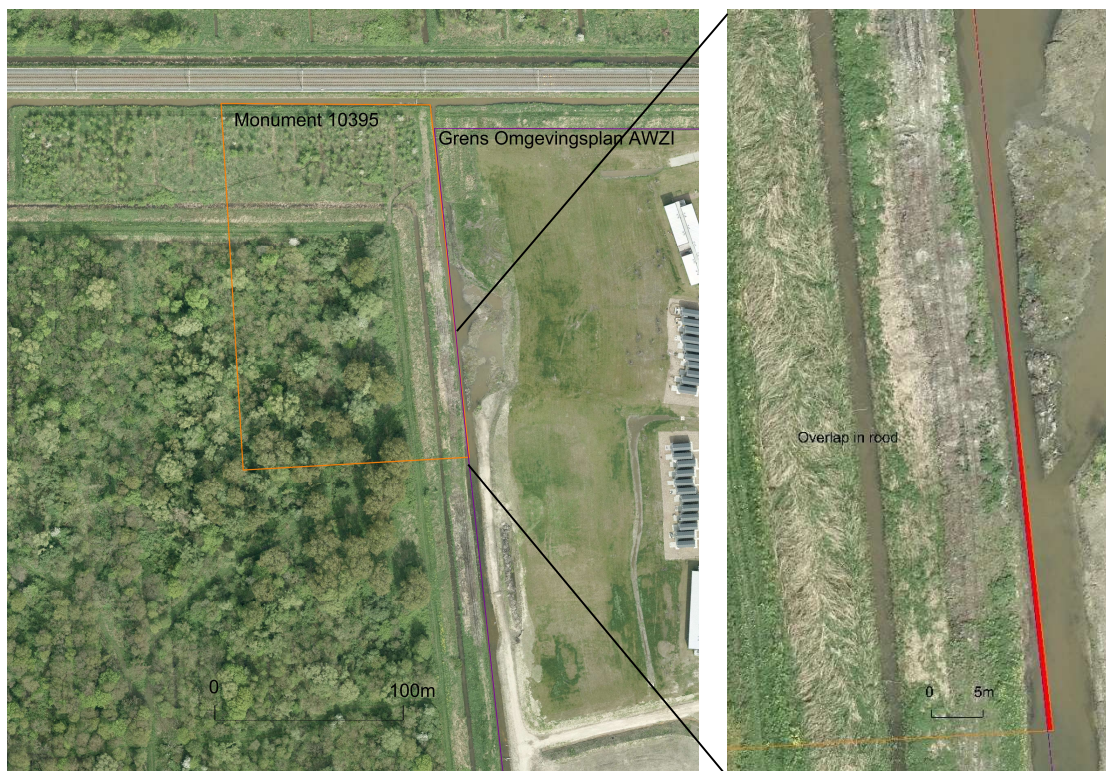
In de Aalkeet binnenpolder te Vlaardingen ligt een terrein met provinciaal belang, monumentnummer 10395. Dit terrein overlapt voor een zeer klein deel met het plangebied van het omgevingsplan AWZI. Vanuit de omgevingsverordening van de provincie Zuid-Holland dient in het omgevingsplan AWZI een strenge beschermende regeling te worden opgenomen ter bescherming van archeologische waarden binnen het overlappende deel. In onderhavig document wordt bekeken of die strenge regeling nodig is.

Als eerste wordt de overlap tussen het provinciale terrein en het omgevingsplangebied nader geduid. Vervolgens komt het terrein zelf aan de orde, waarbij wordt geïnterpreteerd wat hierover archeologisch bekend is. Onderdeel hiervan is de vindplaatsgeschiedenis. Het blijkt dat in het verleden de omvang van het te beschermen terrein verkleind is. De reden hiervoor vormde het grootschalige archeologische onderzoek op de Vergulde Hand-west. Dit onderzoek is ook van belang voor wat archeologisch verwacht kan worden binnen de overlappingszone van monument 10395 en het omgevingsplangebied. Daarom wordt hier vervolgens nader bij stilgestaan.

Op basis van de verzamelde informatie wordt vervolgens gezien of de strenge regeling vanuit archeologisch oogpunt gerechtvaardigd is. Er wordt geconstateerd dat het niet aannemelijk is dat het te beschermen provinciaal belang (de vindplaats) zich uitstrekt tot binnen de overlapzone. Tevens wordt geconstateerd dat in de zone weinig tot geen waardevolle archeologie meer is te verwachten. Per saldo ligt op basis van het reeds uitgevoerde archeologisch onderzoek vrijgave van het overlappende deel meer voor de hand dan het verbieden van elke verstoring.

Overlap tussen monument 10395 en omgevingsplangebied AWZI

Figuur 1 toont de contouren van monument 10395 en grens van het omgevingsplan AWZI. Aan de rechterkant staat een uitvergroting met het overlappende gedeelte. De overlap heeft de vorm van een wig. Aan de zuidzijde is deze 53 centimeter breed en de wig loopt over een lengte van 64 meter in een punt uit. De oppervlakte van de overlap is 22 m².

Figuur 1. Overlap tussen monument 10395 en grens omgevingsplan AWZI

Huidige terrein met provinciaal belang, monument 10395

Het monument staat op de Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS) van Zuid-Holland (figuur 2). In de informatie bij de kaart staat het volgende opgenomen:

Beschrijving	: Nederzetting
Datering	: Midden-IJzertijd
Gemeente	: Vlaardingen
Plaats	: Vlaardingen
Toponiem	: Aalkeet-Binnenpolder; MD 17-41
Waarde	: Terrein van hoge archeologische waarde
Zichtbaarheid	: nee
Monumentnummer	: 10395

CHS Zuid Holland

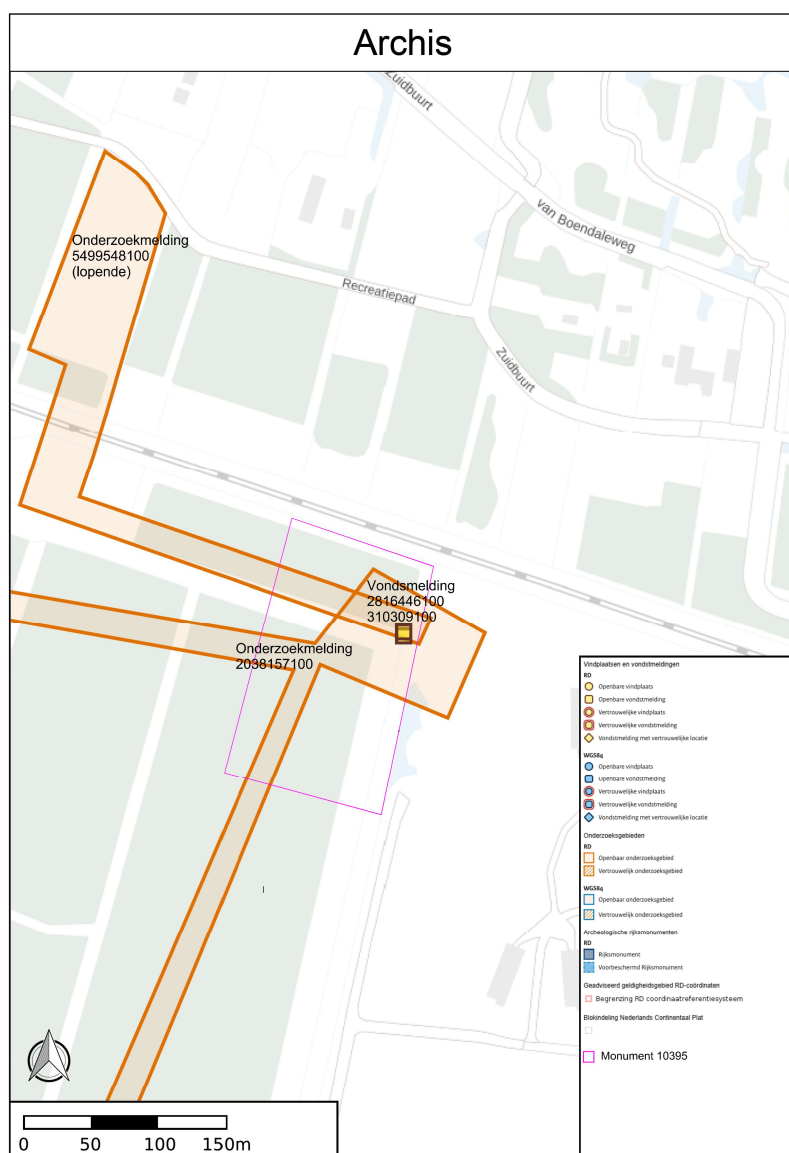
Figuur 2. CHS Zuid-Holland

Terreinen van provinciaal belang op de CHS zijn overgenomen van de Archeologische Monumentenkaart (AMK) Zuid-Holland. Deze kaart is in 1994 door de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (tegenwoordig de RCE) opgesteld en door de provincie uitgegeven. Het terrein met

provinciaal belang 10395 werd op de AMK opgenomen onder nummer 37G-026. Informatie in Archis, het archeologisch informatiesysteem van de rijksdienst vormde de basis voor opname op de monumentenkaart.

Archis

De meldingen in Archis binnen het huidige monumententerrein staan afgebeeld in figuur 3. Rondom het terrein zijn ook meldingen bekend maar die hebben er geen directe betrekking op. Zo liggen op ca 50 m. ten westen en ca 90 m. ten noorden van het terrein vondstmeldingen 2824910100, 3219064100 en 2858267100. Hier zijn vondsten uit de Romeinse tijd aangetroffen. Ook in het gebied direct oostelijk van het terrein staan veel meldingen in Archis. Het betreft hier het grootschalig archeologisch onderzoek dat op de Vergulde Hand-west is uitgevoerd. Dit komt hieronder nog uitgebreid aan de orde.

Figuur 3. Archismeldingen binnen monument 10395

In Archis staan binnen het AMK terrein twee vondstmeldingen met de nummers 2816446100 en 3103809100 en twee onderzoeksmeldingen met nummers 2038157100 en 5499548100. Het onderzoek dat tot het laatste nummer behoort is een nog niet afgerond bureauonderzoek uit 2024. Behalve een plangebied zijn hier geen gegevens van bekend.¹

¹ Omdat het geen nieuwe informatie bevat blijft deze onderzoeksmelding blijft verder buiten beschouwing.

Vondstmeldingnummer: 2816446100

Meldingjaar 1989
Vondstjaar 1989
Verwervingswijze: Archeologisch: (veld)kartering
Complex: Nederzetting (incl. verdediging) onbepaald. Periode: midden-ijzertijd
Structuur: Cultuurlaag. Periode: midden-ijzertijd
Toelichting: In het kader van het project Update waarnemingen met materiaalcategorie onbekend 2006/2007 is ervoor gekozen om aan het complextype Nederzetting geen vondsttype toe te kennen als in de beschikbare documentatie geen melding wordt gemaakt van relevante archeologische correlaten (bijvoorbeeld grondsporen, bouw materiaal, een hoeveelheid scherven, vuurstenen artefacten etc.).
Documentatie: Aanvullende veldkartering Midden Delfland, Broeke vd (IPL)

Vondstmeldingnummer: 2816446100

Meldingjaar 1990
Vondstjaar 1988
Verwervingswijze: Archeologisch: (veld)kartering
Complex: Nederzetting (incl. verdediging) onbepaald. Periode: midden-late ijzertijd
Vondsten - Hout/houtskool, houtskool, aantal: 9999. Periode: midden-late ijzertijd
- Keramiek, aardewerk handgevormd, aantal: 209. Periode: midden-late ijzertijd
- Dierlijk bot, aantal 9999, deels verbrand. Periode: midden-late ijzertijd
- Hout/houtskool, verkoold. Aantal: 9999. Periode: midden-late ijzertijd
Complex Complextype niet te bepalen. Periode: nieuwe tijd
Vondsten - Glas, aantal: 1, massief glasachtig brok zwart (met luchtbellen); recent?. Periode: nieuwe tijd
Toelichting: [aanv.inv.JDALE]: Code locatie, Helinium IJZ / 27.7. Over het aardewerk meldt Vd Broeke: "doet sterk denken aan dat van Voorne-Putten fase 2 van M. van Trierum". Toekenning complex en datering, o.g.v. Literatuur.

Onderzoeksmeldingsnummer 2038157100

Meldingjaar 1993
Onderzoekstype archeologisch: boring

Het raadpleegbare overzicht in Archis is vrij beperkt. Er is een cultuurlaag aangetroffen waaruit veel fragmenten aardewerk en (verbrand) bot en hout/houtskool komen.² De interpretatie is dat hier sprake is van nederzettingsresten uit de midden-late ijzertijd. Voorne Putten fase 2, waarnaar wordt verwezen, dateert op zijn vroegst uit het einde van de vijfde eeuw voor Chr. en eindigt mogelijk rond 200 voor Chr.³ Over het booronderzoek wordt in Archis verder niets vermeld anders dat dit in 1993 is uitgevoerd door de Universiteit Leiden.

Meer gegevens over de vindplaats zijn beschikbaar in het VLAk archief. Dit is het archeologische archief van de gemeente Vlaardingen. De vindplaats is daar geregistreerd onder VLAkcode 07.004.⁴ De RD coördinaat van de vondstlocatie in het archief ligt 10 meter meer westelijk dan de coördinaat in Archis. De plek in het VLAkarchief is aannemelijker omdat hier de sloot ligt. Meer aanvullende informatie in het archief wordt hieronder opgenomen bij de vindplaatsgeschiedenis.

Vindplaatsgeschiedenis

De vindplaats ligt in de Aalkeet binnenpolder van de gemeente Vlaardingen. Deze polder was onderdeel van het reconstructiegebied Midden-Delfland waarbij de randen van het stedelijk gebied voor recreatie werden ingericht. Voorafgaand aan de inrichting is door Bult archeologisch onderzoek verricht in de vorm van een veldkartering.⁵ Hierbij zijn veel nieuwe vindplaatsen naar boven gekomen. Bij de plannen voor de herinrichting van het reconstructiegebied is daar rekening mee gehouden.

² De vondsten zijn opgeslagen in het Archeologisch en Bouwhistorisch depot van de gemeente Vlaardingen. Naast de gemelde 209 stuks aardewerk liggen er 9 fragmenten bot waarvan 2 verbrand en 27 stuks hout/houtskool waarvan 1 voor 14C datering is gebruikt.

³ Van Trierum 1986, 69; Van Triemum (1992). Voorne Putten fase 2 is de tweede kolonisatiefase van het gebied in de ijzertijd.

⁴ Hierin is het opgravings/vindplaatsenarchief van AWN Afdeling 8 Helinium opgenomen.

⁵ Bult, 1983

Toch blijkt dat tijdens het massale grondverzet waarmee de herinrichting in de jaren 80 gepaard ging archeologische waarden regelmatig in het gedrang komen. In 1989 wordt daarom archeoloog Van den Broeke toegevoegd aan het Bureau uitvoering van de reconstructie.⁶ Deze is verantwoordelijk voor de (op Bult zijn werk) aanvullende veldkartering Midden-Delfland. Blijkens vondstmelding 2816446100, waar onder 'documentatie' naar deze aanvullende kartering wordt verwezen, komt hierbij ook de vindplaats op het AMK terrein naar boven. Op de vindplaatsenlijst krijgt deze het nummer MD 17.41.

Ontdekking

De vindplaats is in de zomer van 1988 ontdekt. Tijdens het uitgraven van een sloot kwam een concentratie met aardewerk, hout, houtskool en botmateriaal tevoorschijn. Dit vormde de aanleiding voor Helinium om in hetzelfde jaar ter plekke een booronderzoek uit te voeren.⁷ Langs de nieuwe sloot zijn toen op een ca 35 m lange raai 7 boringen gezet. In de boring die gezet werd op de plek waar de vondsten zijn gedaan werd op twee niveaus aardewerk en houtskool opgeboord. Het bovenste niveau op ca 1 m diepte was de matig tot sterk veraarde top van een veenpakket inclusief een dun afdekkend kleilaagje met veenbrokjes. Het onderste niveau op ca 1,5 m diepte was een gelamineerd kleipakket onder dit veenpakket. Uit de naastgelegen boring (op 5 meter afstand westelijk) kwam uit het afdekkende kleilaagje ook nog houtskool tevoorschijn. Ten westen van de vondstlocatie liep de veraarde veenlaag nog over een afstand van circa 15 meter door en de gelamineerde kleilaag was tot het einde van de raai, 25 m ten westen van de vondstlocatie nog aanwezig. In de boring circa 10 m ten oosten van de vindplek werd tot op een 3 meter diepte klei aangetroffen. Hier is sprake van verslagen veen en op een iets dieper niveau van een erosieve top van het veen.⁸

Datering

Het aardewerk is door Helinium nader uitgewerkt. Van den Broeke bezoekt de werkruimte van Helinium in 1990. In zijn dagrapport staat: "Dit materiaal op 21-02-1990 gezien in Hollandia-gebouw te Vlaardingen, samen met boorgegevens van Jurrien Moree (o.a. onderspoelingsklei onder woonlaag op veenrestant). Het aardewerk doet sterk denken aan dat van Voorne-Putten fase 2 van Marco van Trierum in Rotterdam Papers. Eveneens gevonden brok houtskool zou datering in 2e helft 4e eeuw v.Chr. (naar mijn idee) kunnen bevestigen. Zie voor aardewerk verder aardewerknotitie."

Het onderste vondstenniveau (het gelamineerde kleipakket) wordt blijkens het dagrapport niet als woonniveau geïnterpreteerd maar als onderspoelingsklei. In het verslag van de aanvullende veldkartering gaat Van den Broeke verder in op het aardewerk.⁹ Van den Broeke ziet dat de karakteristieken van het aardewerkassemblage afwijken van andere ijzertijdvindplaatsen uit fase 2 (tweede bewoningsfase in de ijzertijd) in Midden-Delfland. Vergelijkbare karakteristieken zijn wel aanwezig op vindplaats 10-28 in Spijkenisse.¹⁰ Van den Broeke gebruikt de gegevens van 10-28 om de vindplaats MD 10.41 te dateren. Hij schrijft dat de drie 14C dateringen uit Spijkenisse wijzen op een datering midden van de 4^e eeuw voor Chr. Dat is aan het begin van fase 2. Vindplaats 17.41 is daarmee een van de eerste sites binnen deze bewoningsfase in de Aalkeet binnenpolder. De datering van het brok houtskool van MD 10.41 komt uit op 370-200 voor Chr.¹¹ Het vormt geen bevestiging voor de datering halverwege de 4^e eeuw, maar ontkracht deze ook niet.

Booronderzoek 1993

Volgend op booronderzoek door Helinium is op het terrein door Van den Broeke en Van Zijverden in 1993 booronderzoek verricht om de aard, omvang en kwaliteit van de vindplaats te bepalen.¹² Dit is het onderzoek waar de onderzoeksmelding 2038157100 over gaat.

Er zijn 50 boringen gezet rondom de vondstlocatie. Figuur 4 toont de boorpunten. 15 Boringen bevatten archeologische indicatoren. Door middel van figuren rond het boorpunt is aangegeven in welke lagen deze zich bevonden (zie legenda onder figuur 4 in combinatie met tekst bij boorprofiel). De rode en oranje cirkel geven de in het boorrapport veronderstelde vindplaatsomvang weer (zie

⁶ Hessing, 1990

⁷ Ter Brugge, 1989

⁸ Boorbeschrijvingen en kopie boringen/profieltekeningen aanwezig in het VLAkArchief, VLAkcode 07.004.

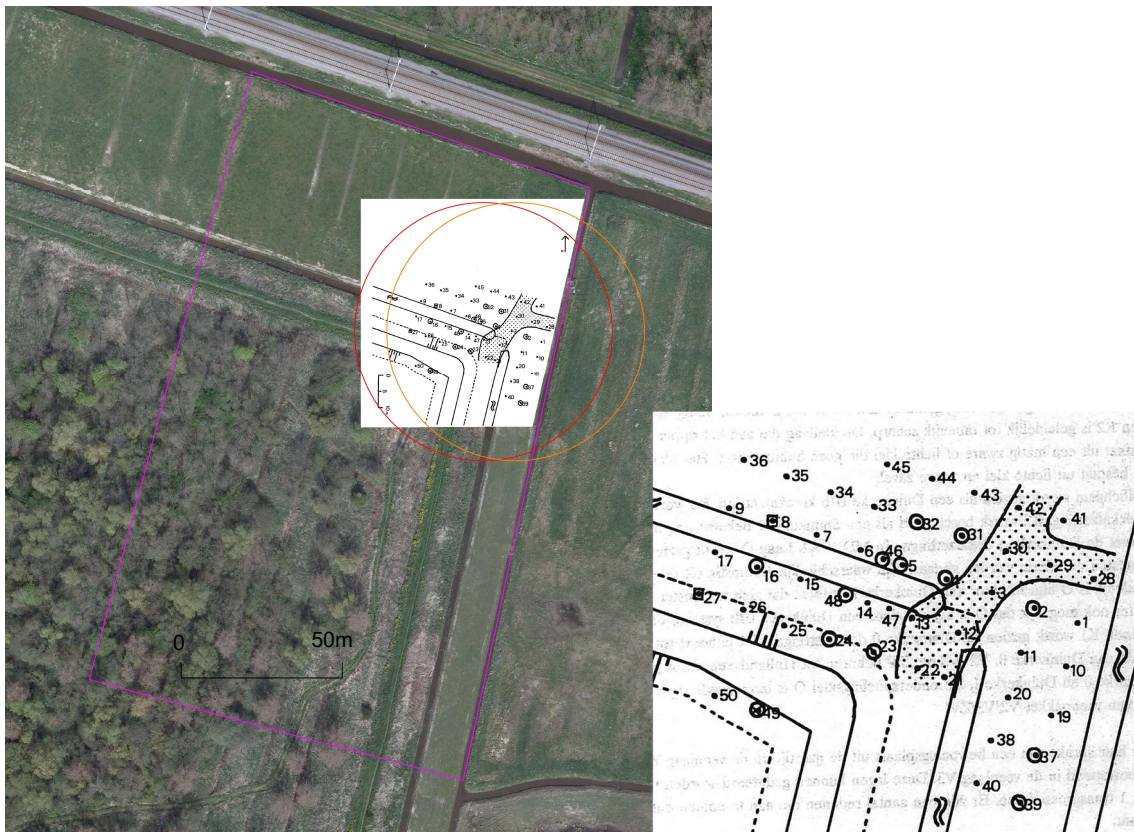
⁹ Van den Broeke, 1993.

¹⁰ Deze vindplaats staat beschreven in Van Trierum, 1992, 57-61. Van Trierum dateert de site rond 400 voor Chr. Zie ook Van Trierum (1986) in Rotterdam Papers waar in dagrapport naar wordt verwezen.

¹¹ GrN-20531, 2220 +/- 25 (Cal) BP

¹² Van den Broeke en Van Zijverden, 1993

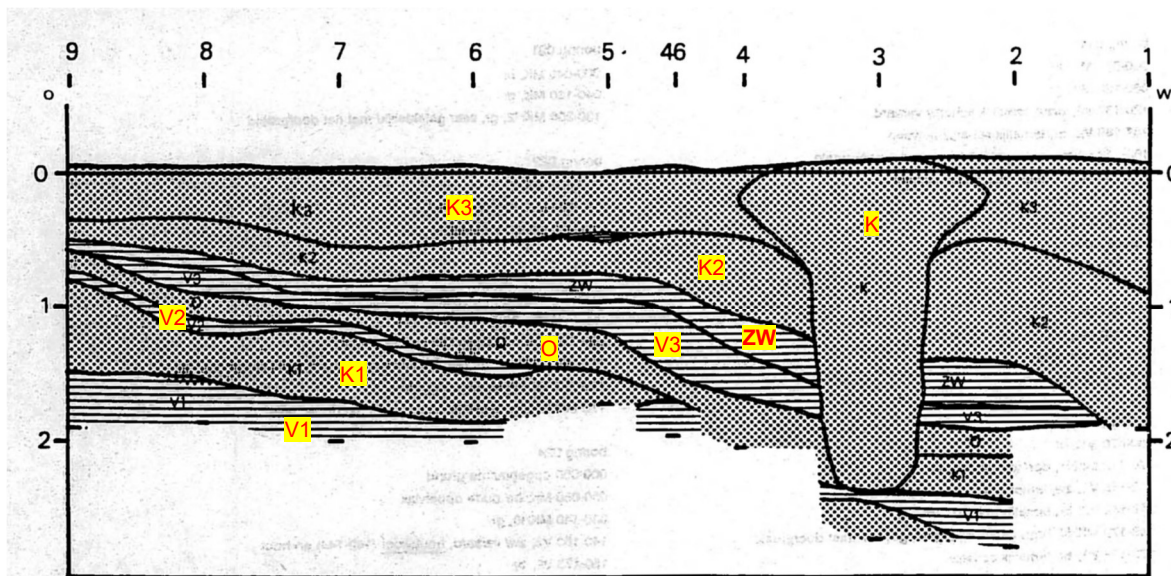
hieronder bij 'aanbeveling'). De rode cirkel op basis van de locatie in het VLAkarchief, de oranje op basis van die in Archis.

Figuur 4. Boorpunten booronderzoek 1993. Figuren geven vondstlaag aan (zie tekst voor vondstlaagomschrijving), vierkantje: uit K2/3, cirkel: uit ZW, Cirkel met streep: uit O, cirkel met kruis: uit overgang K1-V2.

Het profiel over de vindplaats staat in figuur 5. Over de bodemopbouw bevat het rapport de volgende toelichting: “In het profiel is een ingewikkeld patroon van elkaar afwisselende veen- en kleiafzettingen aanwezig, dat door een kleilichaam wordt doorsneden. De laag gemerkt met K1 bestaat uit een met riet doorgroeide matig zware klei. De lagen gemerkt met een V (V1, V2 en V3) bestaan uit kleilig rietveen. In laag V2 is op boorpunt 49 houtskool aangetroffen, dat zich op de overgang naar de (vondstvoerende) laag O bevond. De laag gemerkt met een O bestaat uit een gelaagde, vuile, niet doorgroeide, matig zware klei. Zowel de boven- als de onderkant van deze klei is meestal tamelijk scherp. In deze laag zijn enige vondsten gedaan. De laag gemerkt met ZW is een sterk veraarde, kleilige veenlaag. In deze laag zijn de meeste vondsten gedaan. De daarboven gelegen laag gemerkt met K2 is een humeuze matig zware klei. De overgang tussen ZW en K2 is geleidelijk tot tamelijk scherp. De kleilaag die aan het oppervlak komt en gemerkt is met K3, bestaat uit een matig zware of lichte klei die geen humus bevat. Het kleilichaam dat het profiel doorsnijdt, bestaat uit lichte klei en zware zavel.”¹³

¹³ *Idem*, 17

Figuur 5. Profiel over vindplaats. Zie tekst voor toelichting.

De bovenste kleilaag K3 en insnijding K worden door de auteurs in de middeleeuwen (Duinkerke 3) gedateerd, de daaronder gelegen K2 in de late ijzertijd (Duinkerke 1). Kleiafzetting O is een onderspoelingsklei en kan middeleeuws of late ijzertijd zijn. K1 wordt als Duinkerke 0 (bronstijd) aangemerkt. Uit de dateringen volgt dat het veen met de vondsten gedurende de ijzertijd gevormd is.

Bij het booronderzoek zijn in een aantal boringen indicatoren aangetroffen. De meeste indicatoren komen uit de bovenste veraarde veenlaag en de onderspoelingsklei. Opvallend is het aantreffen van houtskool in boring 49. In het dagrapport van Van den Broeke staat hierover: "Bij een van deze boringen bleken nog houtskoolbrokjes aanwezig op overgang van onderspoelings-klei naar veenlensje eronder (kan houtskool zinken?)."¹⁴ Onduidelijk is dus of deze indicator tot dezelfde vindplaats hoort of niet.

De conclusie van de auteurs is dat vrijwel zeker sprake is van een bewoningsplaats uit de ijzertijd in de veenlaag ZW. Dit is gebaseerd op een aantal constatering. De vondsten zijn gedaan in het veen. Veen ontstaat in rustige omstandigheden wat betekent dat de vondsten nog in-situ liggen. De ervaring is dat bij vindplaatsen elders in Midden-Delfland de combinatie van aangetroffen indicatoren (houtskool, aardewerk, houtsnippers en verbrand bot) meestal op een bewoningplaats duiden. En gezien de relatief grote verspreiding van het materiaal is geen sprake van een incidentele vondst. Het lijkt hier te gaan om een huisplaats waar één of eventueel enkele boerderijvloeren zijn overgeleverd. Deze kunnen in het veen zijn weggezaakt en nog goed geconserveerd zijn. De kans hierop achten de auteurs vooral ten oosten van boring 7 aanwezig. Het centrum van de vondsten ligt 5 tot 20 m ten westen van de kreekafzetting die op figuur 4 gestippeld is weergegeven.¹⁵

Waardering¹⁶

Kwaliteit.

De kwelsloot waarin de eerste vondsten aan het licht kwamen, heeft waarschijnlijk de kern van deze ijzertijd-site aangetast, terwijl de aangeboorde geul met afzettingen van middeleeuwse datum de site in de marge geraakt zal hebben.

De kwaliteit in het verticale vlak is hoger in te schatten: door de dikke kleidek boven de vondstvoerende veenlaag is de antropogene en biologische verstoring gering geweest. De erosieve werking van het water onder meer gemanifesteerd door onderspoelingsklei met vondsten zal tot sterkere, verstoring van de structuur hebben geleid.

¹⁴ Van den Broeke, Dagrapport 26-03-1993, gearchiveerd in het VLAkArchief

¹⁵ Van den Broeke en Van Zijverden, 1993, 17-18

¹⁶ Waardering en aanbeveling overgenomen uit Van den Broeke en Van Zijverden, 1993, 27-28

De gunstige (lage) ligging ten opzichte van het grondwaterpeil en het reeds aangetroffen materiaal schept hoge verwachtingen voor de conservering van organische overblijfselen (botten, zaden, hout e.d.).

Zeldzaamheid.

Een ijzertijd-huisplaats op het veen is in Midden-Delfland en omgeving bepaald geen uitzonderlijk verschijnsel. Wel bijzonder is echter de datering van MD 17.41. Tot op heden zijn er in het gebied ten noorden van de Maasmond ijzertijd-woonplaatsen bekend van omstreeks 600 v.Chr. en vooral uit de periode tussen ca. 300 en 100 v.Chr. Op grond van de typologische kenmerken van het vele aardewerk dat bij de ontdekking van de vindplaats is geborgen, kan deze woonplaats als eerste met zekerheid in de 4e eeuw v.Chr. gedateerd worden. Daarmee vormt MD-17.41 een pionierlocatie uit de tweede kolonisatiefase tijdens de ijzertijd en herbergt hij een potentiële bron van informatie voor het traceren van ontwikkelingen in de materiële cultuur en economie van de regionale ijzertijd-samenleving.

Conclusie

Ondanks verstoringen van de oorspronkelijke structuur kan deze site door een chronologische zeldzaamheid als wetenschappelijk waardevol worden beoordeeld.

Aanbeveling

Behoud.

Mede in aanmerking genomen de hoge kosten die onderzoek en uitwerking met zich meebrengen, is de primaire aanbeveling bij een verandering in de bestemming van het terrein om te bezien of de sites MD 17.40 en 17.41 gevrijwaard kunnen blijven van versturende maatregelen. Gezien de bestaande plannen om het terrein in te richten als stortplaats denken wij hier in het bijzonder aan verstoring door:

- graafwerk of andere groundbewerking tot een diepte van meer dan 0,4 m.
- grote belasting, leidend tot compactie en deformatie van veenlagen MD 17.41
- grondwaterpeilverlaging leidend tot verlies van organische overblijfselen.

Voor de volledigheid dient ook de versturende werking van de aanplant van diep wortelende bomen vermeld te worden. Inrichtingsmaatregelen die de vindplaatsen feitelijk voor altijd ontoegankelijk maken voor onderzoek, dienen met versturende maatregelen gelijkgesteld te worden.

Als oppervlak van een site kan in geval van MD 17.41 een zone met een straal van 40 meter vanuit het opgegeven coördinaatpunt aangehouden worden.

Onderzoek.

Wanneer behoud van (een van) de sites niet tot de mogelijkheden behoort, verdient het aanbeveling om een onderzoek door middel van een opgraving te laten uitvoeren door een daartoe krachtens de Monumentenwet bevoegde instelling.

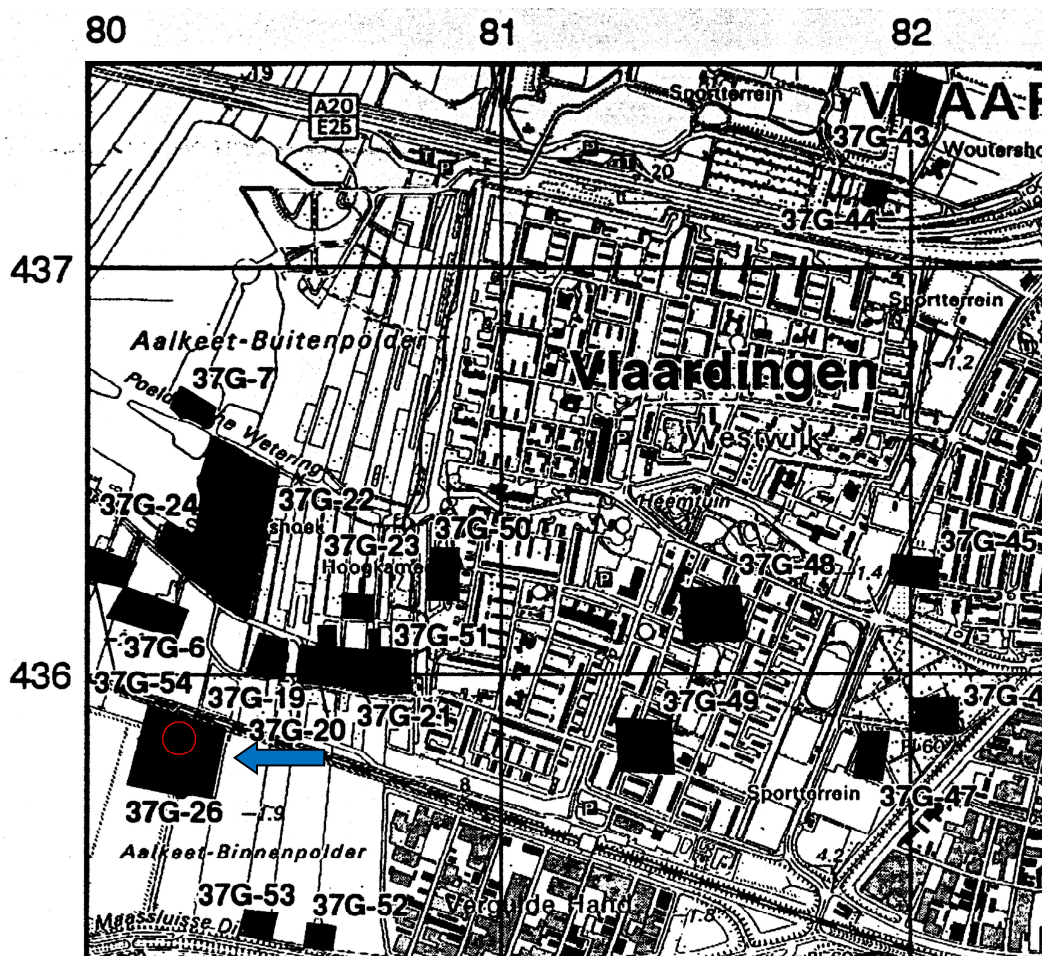
In geval van MD 17.41 is de intensiteit van het onderzoek afhankelijk van de mate waarin de structuur van de vermoede boerderij nog intact is, alsmede van de mate van conservering van archeologica van organische aard. Een opgraving van deze site zou kunnen bestaan uit een eerste onderzoek ter vaststelling van de status van de twee genoemde aspecten. Aan de hand van de resultaten zou al dan niet tot een vervolgonderzoek kunnen worden besloten. Al bij het proefonderzoek is het gewenst enkele zoekseuven te graven teneinde de eventuele aanwezigheid van andere ruimtelijke structuren (erfgreppels, verkavelingsgreppels e.d.) rond de site vast te stellen.

Archeologische monumentenkaart (AMK) 1994, AMK terrein 37G-26

De vindplaats is in 1994 op de Archeologische monumentenkaart (AMK) als een terrein van zeer hoge archeologische waarde verschenen met de code 37G-26. Per provincie is een AMK-kaart gemaakt. Figuur 6 toont een uitsnede daarvan, waarop het terrein 37G-26 is weergegeven. De beschrijving van het terrein luidt (particuliere namen, anders dan van archeologen geanonimiseerd):¹⁷

¹⁷ RCE, AMK-2014 en IKW-2008, omschrijving bij Terreinnummer 10395

“Terrein met sporen van een boerderij/huisplaats/nederzetting uit de Midden-IJzertijd. De vindplaats is ontdekt door X. X vond in de wand van een pas gegraven kwelsloot enkele honderden aardewerkfragmenten uit de Midden-IJzertijd. Bij de daaropvolgende boringen door de AWN-afdeling Helinium is zulk aardewerk ontdekt op ca. 1,00 en 1,60 meter onder maaiveld, in de bovenzijde van een veenpakket respectievelijk in een klei-afzetting daaronder. Volgens de kaart van Bult (1983) bevindt de locatie zich nabij een Duinkerke 0 kreekafzetting. De lagen met de vondsten kunnen, volgens de bevindingen van Van den Broeke en Van Zijverden, gedateerd worden tussen de Duinkerke 0 en Duinkerke 1 transgressiefasen. Waarschijnlijk gaat het om een of meerdere huisplaatsen. Vermoedelijk heeft de kwelsloot de kern van de site aangetast. Daarnaast is een klein deel aangetast door een aangeboorde geul met afzettingen van Middeleeuwse datum. De organische resten zijn waarschijnlijk zeer goed geconserveerd. Hoewel er meer IJzertijd huisplaatsen op het veen in Midden- Delfland bekend zijn, is deze site bijzonder vanwege zijn datering, 4de eeuw voor Christus. Daarmee vertegenwoordigt de vindplaats een pionierslocatie uit de tweede kolonisatiefase tijdens de IJzertijd en herbergt hij een bron van informatie voor het traceren van ontwikkelingen in de materiele cultuur en economie van de regionale ijzertijd-samenleving.”

Figuur 6: Archeologische monumentenkaart Zuid-Holland (1994). In rood de veronderstelde vindplaatsomvang uit figuur 4.

Actualisering Archeologische Monumentenkaart Zuid-Holland 2004-2006

De AMK van de provincie Zuid Holland werd opgenomen in de Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS) van Zuid-Holland. De gehele CHS, en daarmee ook de AMK, was aan herziening toe. Tussen 2004 en 2006 is, op initiatief van en gefinancierd door de Provincie Zuid-Holland, de AMK geheel herzien door middel van een bureauonderzoek. De projectleiding was in handen van Hazenberg Archeologie Leiden. Tijdens het onderzoek werden bestaande terreinen hergewaardeerd en nieuwe terreinen geselecteerd.

Voor elk terrein is een advies gegeven voor wat betreft de waardering en/of begrenzing. Dit advies is telkens voorgelegd aan een selectiecommissie, waarin vertegenwoordigers van de provincie, de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM), de Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland, de Universiteit van Amsterdam en gemeentelijke archeologen zitting hadden.

Bij de uitvoering van het project is door de gemeente Vlaardingen aan Hazenberg aangegeven dat de grens van AMK terrein 37G-26 kan worden gewijzigd vanwege het archeologisch onderzoek (opgraving) op het oostelijk deel ervan.¹⁸ Dit is het archeologisch onderzoek op de Vergulde Hand-west (zie onder). Naar aanleiding van het project is de AMK in 2007 geheel herzien. De wijzigingen zijn in datzelfde jaar op de CHS van de provincie Zuid-Holland overgenomen.

De vorm van monument 10395 (AMKG37-26) is gewijzigd naar zijn huidige contour. Het archeologisch onderzochte oostelijk deel maakt er niet langer deel van uit. De nieuwe grens is in de sloot neergelegd die direct ten westen van het archeologisch onderzochte terrein Vergulde Hand-west ligt.

Archeologisch onderzoek Vergulde Hand-west

In 2003 en 2004 is op de Vergulde Hand-west archeologisch onderzoek uitgevoerd door middel van proefsleuven.¹⁹ In figuur 7 wordt de ligging van de proefsleuven getoond. In de figuur is ook monument 10395 in zijn huidige vorm (roze lijn) opgenomen en zijn de contouren van het voormalige oostelijke deel met een roze streepjeslijn geschetst. De proefsleuven 1-2, 2-2, 4, 5 en 18 liggen in dit voormalige deel.

Op basis van het proefsleuvenonderzoek zijn vondstzones geselecteerd die in 2005 opgegraven zijn. Binnen het oude AMK-deel lagen de vondstzones 1 en 2, vondstzone 2 in zijn geheel terwijl vondstzone 1 ook nog verder zuidelijk doorliep. Binnen het huidige kader zijn deze twee vondstzones relevant. Ze liggen direct naast de zuidoostelijke grens van het huidige monument. Hier bevindt zich ook de overlap van het AMK terrein met het omgevingsplangebied.

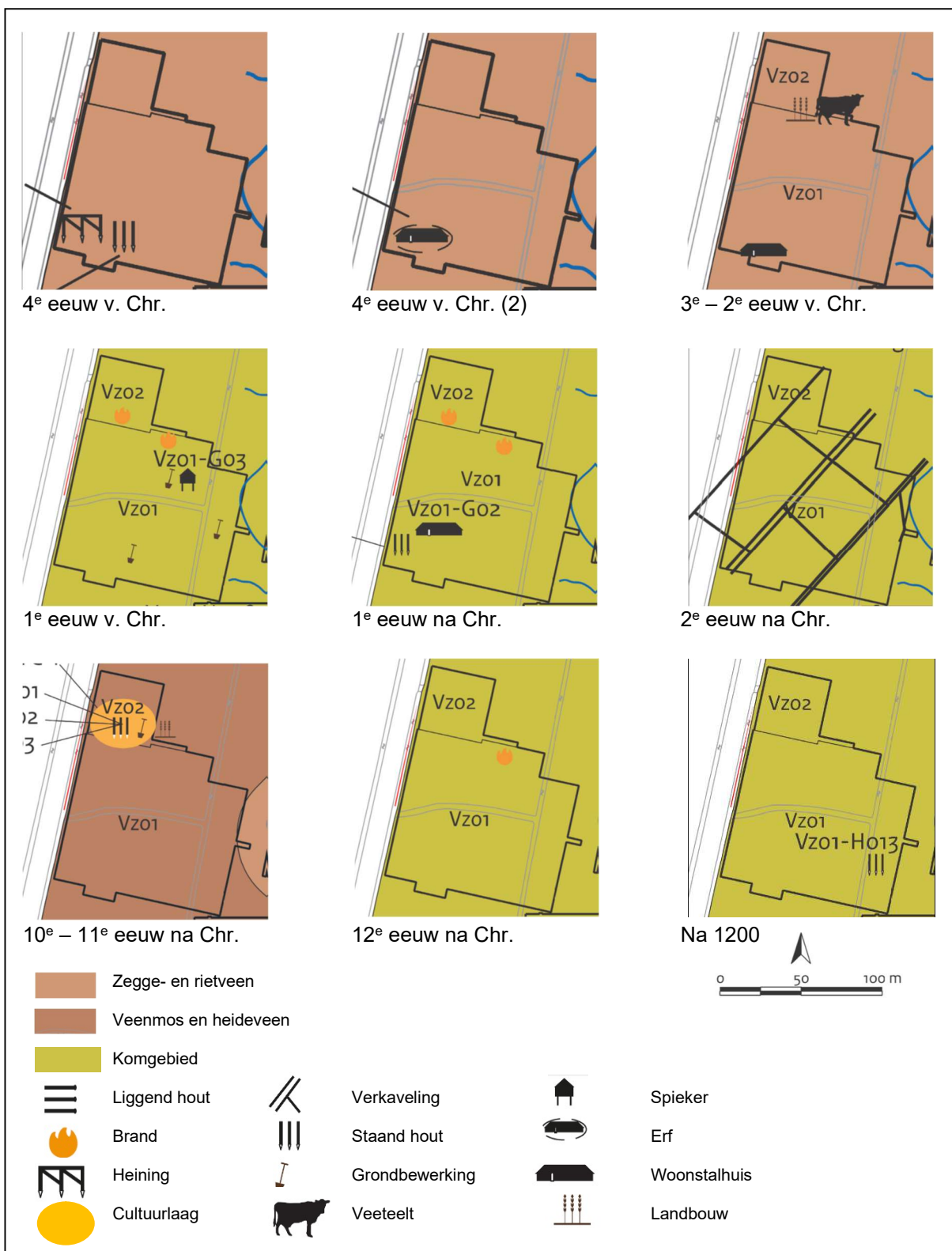
¹⁸ Email 'AMK' dd 7-9-2005, gearchiveerd op het VLAK Archief

¹⁹ Eijsskoot en De Ridder, 2004

Figuur 7: Overzicht proefsleuvenonderzoek. In roze huidige monument 10395. In roze streepjes het voormalige deel van dit monument.

Figuur 8 toont de allesporenkaart van de opgraving van de twee vondstzones. De overlapzone tussen het provinciale terrein en het omgevingsplangebied is in rood opgenomen. De westelijke rand van de opgravingsputten bevond zich op slechts enkele meters afstand van deze overlap. In figuur 9 is een soortgelijk overzicht te zien, maar dan met de aangetroffen archeologische fenomenen.

Figuur 9. Archeologische fenomenen vondstzone 1 en 2.

Uit figuur 9 blijkt dat binnen de vondstzones archeologische fenomenen uit meerdere archeologische perioden zijn aangetroffen. Aan de zuidzijde van lagen erven uit de midden-late ijzertijd en de Romeinse Tijd. In de rest van het gebied zijn aanwijzingen voor exploitatie van het land teruggevonden. Wordt de ligging van de fenomenen bekeken dan valt op dat deze toch vooral op enige afstand van de in rood aangeduide overlappingszone liggen. Enkel het grootschalige verkavelingspatroon uit de Romeinse Tijd doorsnijdt de zone.

De allesporenkaart in figuur 8 toont wat nabij de overlappingszone aangetroffen is. Daar ligt spoor VZ01-Gr03, de greppel uit de Romeinse Tijd. Het greppelsysteem waar deze deel van uitmaakt is uitgebreid specialistisch onderzocht.²⁰ Iets verder naar het oosten liggen de kuilen VZ01-Ku13 en VZ01-Ku14. Over deze kuilen kan niet meer worden aangegeven dan dat ze dateren tussen de vroege-ijzertijd en de brede strookvormige middeleeuwse ontgravingen.²¹

De middeleeuwse ontgravingen zijn in figuur 8 lichtoranje gekleurd en hebben de spoornummers VZ01-Og01, VZ01-Og02 en VZ01-Og03. De bodem van de ontgravingen reikt tot op de niveaus van de ijzertijd. Hierdoor ontbreken aanzienlijke delen van de stratigrafie in het westelijke deel van de vondstzone.²² Ze worden in verband gebracht met de veenontginningen uit de tiende en elfde eeuw. De functie ervan is onduidelijk. In de kuilen zijn geen organische resten aangetroffen. Paleo-ecologisch onderzoek naar de functie was niet mogelijk. In de ontgravingen is natuursteen en aardewerk gevonden uit de middeleeuwen (tiende en elfde eeuw n.Chr.) en de Romeinse tijd. Deze gebruiksvoorwerpen maken aannemelijk dat de ontgravingen in de middeleeuwen ook dienden als deponeerplaats. Het middeleeuwse materiaal was vermoedelijk van de middeleeuwse veenontginners. Zij wierpen de scherven van gebroken kook- en voorraadpotten in de ontgravingen. Het aardewerk en mogelijk ook ten minste een deel van het natuursteen kan zijn opgespit tijdens de ontgravingen. In de ondergrond van de vondstzones 1 en 2 bevinden zich immers resten van een Romeins woonerf en een Romeinse verkaveling. Het lijkt erop dat deze materialen van het opgegraven sediment zijn gescheiden en vervolgens zijn teruggeworpen. Resten van teruggeworpen sediment zijn niet gevonden. Wat met het opgegraven sediment is gebeurd, blijft in het ongewisse.²³

Bescherming archeologie binnen overlapzone?

Het plangebied van het omgevingsplan AWZI overlapt voor een zeer klein deel met een terrein met provinciaal belang, monumentnummer 10395. De overlap is wigvormig, heeft een breedte van 53,3 cm aan de zuidzijde en loopt over een lengte van ruim 60 m. uit in een punt aan de noordkant. De oppervlakte bedraagt een 22 m².

Conform de Omgevingsverordening van de provincie Zuid Holland dient dit terrein een planologische bescherming te krijgen in het omgevingsplan, waarbij zonder vergunning geen verstoring is toegestaan. Uitgangspunt hierbij is behoud in situ. De vraag is echter of het opnemen van zo'n strenge dubbelbestemming gerechtvaardigd is.

Uit de bekende gegevens is af te leiden dat op monumentnummer 10395 archeologische vondsten zijn aangetroffen, waarschijnlijk uit de 4^e eeuw voor Chr. Hoewel nog geen sporen zijn aangetoond is het zeer aannemelijk dat hier sprake is van een boerderij die in de top van het veen ligt. De vondsten zijn echter aangetroffen op grote afstand van de overlap met het omgevingsplangebied. De kern ligt op bijna 80 m van de noordzijde en op ca 140 m van de zuidzijde van de overlappende strook. Dit is ver buiten het gebied dat in het booronderzoek als vindplaatsomvang wordt aangegeven. Daar wordt als oppervlak van een site een zone met een straal van 40 meter vanuit het opgegeven coördinaatpunt (kern) aangehouden aanbevolen. Op basis hiervan is het onwaarschijnlijk dat de vindplaats, en daarmee het te beschermen provinciaal belang, zich uitstrekt tot binnen de overlappingszone.

Op slechts enkele meters afstand van de overlappingszone is archeologisch opgegraven. Hierbij zijn langs de zone brede strookvormige middeleeuwse ontgravingen aangetroffen die reiken tot het niveau van de bronstijd/vroege ijzertijd. Uit de ontgravingen zelf kwam weinig informatie. Gezien de ligging is

²⁰ Eijskoot e.a., 2011, 528-529

²¹ Idem, 7

²² *Ibidem*, 33. Op pagina 121 staat dat de ontgravingen plaatselijk tot in de veenniveaus uit de bronstijd reiken.

²³ *Ibidem*, 539

het te verwachten dat de ontgravingen ook het meest brede stuk aan de zuidzijde van de overlappingszone aanwezig zijn. Met het reeds uitgevoerde onderzoek is hier naar verwachting geen kenniswinst meer te behalen.

Richting het noorden is langs de overlappingszone enkel een greppel uit de Romeinse Tijd tevoorschijn gekomen. Gezien de nabije ligging van de opgraafput (op enkel meters afstand) is de verwachting laag dat in de overlapzone zelf nog sporen aanwezig zijn. Uitzondering hierop is de Romeinse greppel. De greppel vormt onderdeel van het grootschalige greppelsysteem waarvan de ligging bekend is en de greppels uitgebreid specialistisch onderzocht zijn. Dit maakt de archeologische informatiewaarde van een deel van het greppelsysteem in de overlapzone zeer gering.

Derhalve:

- Het is niet aannemelijk dat het provinciaal belang binnen de overlappingszone aanwezig is
- Binnen de overlappingszone kan een greppel uit de Romeinse Tijd en een middeleeuwse ontgravingsstrook liggen. Beide zijn al meer dan voldoende onderzocht om ze waardevol te maken.
- De archeologische verwachting op aantreffen van andere dan bovengenoemde sporen is laag.

Op basis van bovengenoemde punten is een bescherming zoals aangegeven in de Omgevingsverordening van de provincie Zuid-Holland te streng. Vrijgave van de overlappingsstrook ligt meer voor de hand. Er is naar verwachting weinig tot geen kenniswinst te behalen.

Bronnen

Archis, Archeologisch informatiesysteem beheert door de Rijksdienst van het Cultureel Erfgoed

Broeke P.W., 1993: A crowded peat area: observations in Vlaardingen-West and the Iron age habitation of southern Midden-Delfland in: C. Bakels (red.), 1993: *Analecta preahistorica Leidensia* 26, 59-82

Broeke P.W. van den en W.K. van Zijverden, 1993: *Rapport betreffende een archeologisch booronderzoek in de Aalkeet-binnenpolder te Vlaardingen*

Brugge J. ter, 1989: Verslag veldwerk in *Terra Nigra* 104, 13-14

Bult E., 1983: *Midden Delfland, een archeologische kartering, inventarisatie, waardering en bewoningsgeschiedenis*. NAR 2

Eijskoot Y. en T. de Ridder (red.), 2004: *VLAK-verslag 22. De Vergulde Hand 7.074. Basisverslag van het proefsleufonderzoek 2*

Eijskoot Y., O. Brinkkemper en T. de Ridder (red.), 2011: *Vlaardingen-De Vergulde Hand-West. Onderzoek van archeologische resten van de middenbronstijd tot en met de late middeleeuwen*

Hessing W. 1990: Zuid-Holland, in ROB, 1990: *Jaarverslag 1989*, 156-161

Provincie Zuid-Holland: *Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland* op https://pzh.b3p.nl/viewer/app/Cultuur_historische_atlas

RCE: *AMK 2014 en IKAW 2008* op <https://rce.webgis.nl/nl/map/amk-2014-en-ikaw-2008>

ROB, 1994: *Archeologische Monumentenkaart Zuid-Holland*, gedeelte Vlaardingen.

Trierum M.C. van, 1986: Landschap en bewoning rond Bernisse in de IJzertijd en Romeinse tijd in: M.C. van Trierum en H.E. Henkes (red.), 1986: *Rotterdam papers V*, 49-75

Trierum M.C. van, 1992: Nederzettingen uit de IJzertijd en Romeinse Tijd op Voorne-Putten, IJsselmonde en in een deel van de Hoekse Waard in: A.B. Döbken (red.): *BOORbalans* 2, 15-102

VLAK Archief, Archeologisch archief van de gemeente Vlaardingen